

REVALORIZACIJA OSNOVNIH SREDSTEV

Družbeni plan gospodarskega razvoja Jugoslavije za l. 1957/61 računa s porastom sredstev amortizacijskih skladov v letu 1961 za približno 45% v primerjavi z letom 1956. Do tega porasta naj bi prišlo zaradi povečanja osnovnih sredstev v gospodarstvu. Razen tega pa bo porast amortizacijskih skladov v prihodnjem razdobju povzročila tudi bližnja revalorizacija (popravek vrednosti) osnovnih skladov.

Vsaka gospodarska organizacija ima določeno množino osnovnih sredstev, ki omogočajo proizvodnjo. Značilnost teh sredstev je, da v enem proizvodnem procesu ne spremenijo bistveno svoje telesne oblike in da ne vstopajo z vso svojo vrednostjo v novi proizvod, ki je rezultat te proizvodne dejavnosti. Osnovna sredstva nasplošno uporabljamo v več zapovrstnih proizvodnih procesih skozi daljšo časovno razdobje. Trošijo se postopno, med vsakim posameznim proizvodnim procesom pa prenesajo del svoje vrednosti na novi proizvod. Na koncu vrste proizvodnih procesov bodo postopno prenesla vso svojo vrednost na nove proizvode, hkrati pa se bodo tudi sama popolnoma iztrošila. To pomeni, da jih ne bo mogoče več uporabljati v proizvodnji, temveč da jih bo treba zamenjati z novimi sredstvi enake ali boljše kakovosti. Zato jih je treba v daljšem ali krajšem časovnem razdobju v skladu s tehnološkim značajem amortizirati in realizirati (poplačati) s prodajo proizvodov.

Zato moramo v ceno proizvodnje ali v lastno ceno za posamezni proizvod vračnati tudi del, ki pomeni nadomestilo za vrednost porabljenih osnovnih sredstev. S prodajo teh proizvodov se del, ki pomeni nadomestilo, odvede in tako se ustvarja amortizacijski sklad. Ko se osnovno sredstvo iztroši, služi amortizacijski sklad za nakup novega sredstva. Amortizacijski sklad mora biti tako velik, da zagotovi prosto reprodukcijo osnovnih sredstev in da služi njihovi modernizaciji, za dvig produktivnosti in za racionalizacijo proizvodnje. Koliko bomo odvajali od vrednosti proizvodnje za amortizacijo, je izredno pomembno. Če po vsakem proizvodnem procesu ne odvedemo dovolj, tedaj je jasno, da ne more biti amortizacijski sklad dovolj velik, da bi iz njega lahko zamenjali in rekonstruirali iztrošena proizvodna sredstva. Če podcenjujemo velikost, ki predstavlja amortizacijo, lahko razen tega dobimo pogrešno podobo o poslovanju gospodarskega podjetja. Vrednost ustvarjena s prodajo proizvodov pomeni namreč delno nadomestilo lastne cene, delno pa presežek. Če amortizacija, ki je del lastne cene, ni točno določena, se bo zdel presežek večji, kakor je. Če bi bila amortizacija realno določena, bi bila lastna cena višja, to pa pomeni, da bi realizirana vrednost predstavljala z večjim delom nadomestilo za lastno ceno, a z manjšim delom presežek. To pa ne pomeni, da bi morale biti cene višje, temveč da bi z enako ceno bil spremenjen odnos med lastno ceno in presežkom.

Amortizacija se opravlja po dobi trajanja osnovnega sredstva. Če lahko na primer neko osnovno sredstvo uporabljamo za proizvodnjo 10 let, pomeni to, da prenesemo 10% njegove vrednosti na leto na novi proizvod. Ker se potemtakem amortizacija določa v odstotkih od vrednosti osnovnega sredstva, je za pravilno odrejanje bistvenega pomena, da se realno ugotovi vrednost osnovnih sredstev ali da to sredstva realno ocenimo.

Kako je bila izvršena prejšnja ocenitev

Osnovna sredstva gospodarskih organizacij smo ocenjevali v naši državi v letu 1953 v treh fazah. Na temelju te ocene pa smo izvrševali amortizacijo. Ocenjevanje je zajelo vsa osnovna sredstva, ki jih gospodarske enote trajno upravljajo ali pa jih uporabljajo.

Med ocenjevanjem leta 1953 smo ugotavljali 3 prvine, in to: osnovo za ocenjevanje, osnovo za amortizacijo in tedanjo vrednost osnovnih sredstev. Da bi lahko izračunali osnovo za amortizacijo, smo morali ugotoviti osnovo za oceno in odstotek gospodar-

ske zastarelosti osnovnega sredstva. Osnovo za amortizacijo smo dobili z zmanjšanjem osnove za ocenjevanje za ustrezni odstotek gospodarske zastarelosti. Samo osnovo za ocenjevanje pa je predstavljala tedanja nakupna cena osnovnega sredstva po ceniku v nomenklaturi osnovnih sredstev povečana za stroške prevoza in montaže.

Vrednost osnovnega sredstva je po navodilu sorazmerni del osnove za amortizacijo po ocenjeni še mogoči dobi trajanja osnovnega sredstva v razmerju do povprečne dobe trajanja. Če je osnova za amortizacijo 600, povprečna doba trajanja 20 let, še mogoča doba trajanja pa 5 let, tako znaša tedaj vrednost osnovnega sredstva 150 ali 600 deljeno s štiri, ker je 5 let še mogočega trajanja osnovnega sredstva četrtnina od 20 let povprečne dobe trajanja, a četrtnina od 600 je 150. Hkrati v navodilu o ocenjevanju osnovnih sredstev v gospodarstvu, so bili dani tudi normativi gospodarske zastarelosti, normativi za povprečno dobo trajanja in normativi za letno investicijsko vzdrževanje.

Ker je osnova za ocenjevanje (današnja nakupna cena osnovnega sredstva) bistvena prвина za določanje tako osnove za amortizacijo kakor vrednosti osnovnega sredstva, pomeni to, da morajo imeti pomembnejše spremembe v nakupnih cenah znaten vpliv na spremembo osnove za amortizacijo. Spremembe cen osnovnih sredstev terjajo ustrezne popravke osnove za amortizacijo, da bi bila ta realna in da bi bili formalni amortizacijski skladi dovolj veliki, da bi omogočili nakup novih sredstev, ko se stara sredstva v proizvodnji iztrošijo.

Razlogi za popravke

V časovnem razdobju od leta 1953 pa so cene investicijskih dobrin porasle. Razen tega so se povišale tudi cene gradnje za približno 30%. Nadalje smo ocenjevanje osnovnih sredstev, ki jih kupujemo na mednarodnem tržišču, izvršili v letu 1953 po tečaju 540 dinarjev za dolar. Nekatere gospodarske organizacije pa so kupovale opremo po ocenitvi leta 1953 in so na mednarodnem tržišču plačale dolar po tečaju 632 ali 738 din. To vse je imelo vrsto posledic. Po eni strani povzroča to neenak položaj na tržišču gospodarskih organizacij iste veje. Gospodarske organizacije, ki so kupile opremo po letu 1953 in ki so po svoji nakupni ceni opravljale amortizacijo, so namreč imele višjo amortizacijsko osnovo in tako tudi višjo lastno ceno ter so bile v neugodnejšem položaju na tržišču v primerjavi z gospodarskimi organizacijami enake dejavnosti, ki so kupile opremo pred letom 1953 in katerih osnova za amortizacijo je bila tedaj ocenjena.

Se pomembnejša je posledica, da se je kljub porastu nakupnih cen za osnovna sredstva nadaljevala nadalnja amortizacija na temelju ocenitve iz leta 1953, to pa pomeni, da sedanja amortizacija ni realna ali da ne ustreza dejanskemu trošenju osnovnih skladov. Tako oblikovani amortizacijski sklad ne more zagotoviti niti preproste reprodukcije osnovnih sredstev niti omogočiti modernizacijo proizvodnje. Po drugi strani se zaradi nerealne amortizacije del vrednosti proizvodnje kaže kot presežek, dejansko pa bi moral predstavljati nadomestilo za vrednost porabljenih osnovnih sredstev.

Ti in drugi činitelji terjajo revalorizacijo osnovnih sredstev zaradi vskladitve amortizacije z njihovim dejanskim trošenjem. Ponovno ocenjevanje osnove za amortizacijo oziroma vrednosti osnovnih sredstev bo povzročilo realnejše odvajanje na račun amortizacije in porasti amortizacijskega sklada, ki bo tedaj omogočil pravočasno zamenjavanje osnovnih sredstev. Po odloku o popravku vrednosti osnovnih sredstev gospodarskih organizacij (Uradni list FLRJ, št. 34/57) so gospodarske organizacije dolžne, da izvršijo popravek vseh osnovnih sredstev, katerih ocenitev je bila izvršena po določbah navodila za ocenjevanje osnovnih sredstev v gospodarstvu. Razen tega bodo gospodarske organizacije izvršile popravek vrednosti opreme, ki je bila kupljena po 31. decembru leta 1952 iz sredstev splošnega investicijskega sklada, če so bile devize za plačilo te opreme obračunane po nižjem tečaju, kakor je bil tečaj, določen za uvoz take opreme, po 1. aprilu 1956. To ne velja za gospodarske organizacije v likvidaciji, za kmetijske organizacije in kmetijske zadruge. Po revalorizaciji se bo vrednost osnovnih sredstev povečala za približno 17%.

Popravek vrednosti osnovnih sredstev bo izvršen postopno, tako da nekatere gospodarske organizacije ne bodo izvršile tega popravka med letom 1958. Ali bodo vrednosti osnovnih sredstev popravili letos, bodo odločili delavski sveti gospodarskih organizacij. Delavski svet lahko sklene, da gospodarska organizacija ne bo izvajala popravka, prav tako pa je pristojen, da svoj prejšnji sklep spremeni, če kasneje sklene, da zaradi spremenjenih okoliščin lahko opravi to delo.

A. J.